

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדר

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' י"ד שבט-שבת כ' שבט תשפ"ו

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.ג.צ.ב.ה

מסכת מנחות כ"א-כ"ז

בס"ד שבוע פרשת יתרו

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.ג.צ.ב.ה

דף כ"א ע"א

אבל היין והדם, והעצים והקטרת אין טעונין מלח.

וברמב"ם [הלכות איסורי מזבח פרק ה' הלכה י"א], מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח, ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין הנסכים והדם והעצים, ודבר זה קבלה ואין לו מקרא לסמוך עליו, ומצוה למלוח הבשר יפה יפה כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח, ואם מלח כל שהוא אפילו בגרגיר מלח אחד כשר. ע"כ. וכתב רבינו הגרי"ז דיש לעיין איך הדין בקומץ ושאר דברים דבעו מליחה, אם גם בהם שייך מולחו יפה יפה או דוקא לבשר, וצ"ע:

דם שמלחו אינו עובר עליו.

פירש רש"י [ד"ה דם שבישול] דמליח הרי הוא כרותח, ועוד שם ברש"י דהא לא חייבה תורה אלא על הדם הראוי לכפרה ודם קדשים משבשלו לא חזי למילתיה ונפק מתורת דם. ע"כ.

משמע דזהו דין דאורייתא דמליח הוי כרותח, וכתב רבינו הגרי"ז דצריך עיון אמאי באמת לא חזי לכפרה, אי משום דכיון שבשלו נפק מתורת דם, אם כן גם לענין איסור נפיק מתורת דם, ולמה תלי דין איסורו בדין דראוי לכפר, אלא מבואר מרש"י דלכל מילי הוי דם, רק משום דאיסור אכילת דם תלוי בדין דראוי לכפר ומשבישלו נפק מתורת דם לכפרה, וצ"ע מה פסולו:

מהו דתימא מישדא בה משהו וכו'.

כתב רבינו הגרי"ז דצ"ע, דהא מבואר ברמב"ם שהבאנו דאיכא מצות מליחה יפה יפה, ואיזה מליחה היא אם שדא בה משהו, ואם משום דבדיעבד כשר במשהו כדאיתא

שם, אם כן מהו הלשון למצוה בעלמא, הא כן הוא דינו דסגי במשהו, וצ"ע.

אמר זעירי אמר ר"ח דם שבישלו אינו עובר עליו וכו' איתיביה אביי הקפה את הדם וכו' ל"ק כאן שהקפה באור כאן שהקפה בחמה באור לא הדר בחמה הדר.

וכתב רבינו הגרי"ז דיש לעיין בפירוש הגמרא באיזה אופן מדובר, אי דמיירי שלא נתבשל בחמה שיעור של בישול באור, דקיפוי בחמה הוא בשיעור פחות, ומשו"ה הדר, אבל באור לא הדר משום דשיעור של הקפה באור לא הדר, או דלמא דבחמה לא מיקרי בישול כלל משום דבחמה הדר, וזהו גופא דבחמה הדר גורם לזה שלא יקרא דם שבישול.

והנה לענין כמה דברים מצינו דבישול חמה לא מיקרי בישול לענין בישול בשבת ובשר בחלב, אלא דמשם אין ראייה, דהתם בעי מעשה בישול ובחמה נתמעט דלא מיקרי מעשה בישול, אבל הכא דלא בעי מעשה בישול, דהרי גם מליחה מיקרי בישול לענין דם שבישול, אלא דבחפצא יהא מיקרי בישול.

ל"ק כאן שהקפה באור כאן שהקפה בחמה.

כתב רבינו הגרי"ז דאם הכונה שהקפה על ידי בישול בחמה קשה דמאי מהני, כיון ד סוף סוף בישלו אף דהדר ולא הוי קפוי מ"מ הלא אף מבושל וצלול גם כן לא חזי משום בישול, וע"כ יש לפרש דהקפה בחמה אין זה בישול כלל רק דנקרש, ועל זה מקשה דיפסול מטעם קרוש דהא קרוש פסול גם כן.

ואם נאמר דדם שבישלו פסול היינו מטעם קרש, ניחא דמחלקינן בין אור דלא הדר ובין חמה דהדר ולא הוי עליה דין קרוש, אמנם לפי כל המפרשים דין בישול הוא פסול בפני עצמו ודין קרוש הוא פסול בפני עצמו, ואם

כולל ומכון ראש פינה:

כן צ"ל דקושיית הגמרא מהקפה דהקפה הוא כמו בישול, ועל זה מתרין הגמרא כאן שהקפה באור דלא הדר והיינו בישול, כאן שהקפה בחמה ולא הגיע עדיין לבישול, כי אם היה מגיע לבישול כי הדר מאי הוי דדם לא הדר אלא כמו שהיה, אבל דין בישול שהיה עליו לא פקע.

בחמה נמי לימא הואיל ואידחי אידחי וכו'.

כתב השפת אמת דנראה לפרש דאין הכוונה אידחי מטעם דם שבשלו, דשפיר י"ל כיון דהדר להיות כבראשונה לא חל עליו כלל שם בישול, רק הכוונה משום דדם קרוש א"א לזרוק ואידחי.

והקשה רבינו הגר"ז דמה שייך לומר לענין איסור דם הואיל ואידחי אידחי, דזהו דין בהלכות קדשים, אבל בעצם הדם הרי ליכא חיסרון דלא יהא ראוי לכפרה, ואין זה דין בהדם שהדם אינו ראוי לכפרה, ואם כן איזה שייכות הוא זה לענין איסור אכילת דם. וכתב דלכאורה אפ"ל דקושיית הגמרא הואיל ונדחה ידחה היינו כיון דנדחה מתורת דם בשעת הקפה, ידחה גם לאחר דהדר, דגם לאחר דהדר לא יהא נקרא שוב דם, אכן לא משמע כן, אך נראה לפרש דהא דמשני הגמרא דבהקפהו בחמה חייב משום דהדר, ביאורו דחייב גם קודם שהדר, ואע"ג דעתה אינו ראוי לכפרה, דהרי נקפה לחתיכה אחת, אולם כיון דמצי הדר ואז יהא ראוי לכפרה, משו"ה גם עכשיו חייב משום דם ונקרא דראוי עוד לכפרה, וע"ז קמקשי הגמרא הואיל ונדחה ידחה, דהרי עתה באמת אינו ראוי לכפרה והוי ניקפה, והדם הזה עכשיו אינו בר טבילה והזאה, אלא משום דיהא ראוי לאחר זמן גורם שיהא עתה נקרא דם לענין איסור ושיהא נקרא עוד דם הראוי לכפרה, ואם כן כיון דמטעם הואיל ונדחה ידחה שוב לא יהא ראוי לכפרה אפילו לאחר דהדר, נמצא דאין דין כפרה בדם זה כלל דלימא דישנו לתורת דם משם זה לענין איסור, ואמנם לאחר דהדר אינו ראוי לכפרה רק מטעם נדחה ואינו שייך כלל להלכות דם, ויתחייב באמת משום דם, אלא דכל הקושיא היא על שעת הקפה דאז אינו ראוי לכפרה, דעצם החפצא דדם אינו בר הזאה וטבילה, וע"ז משני הגמרא כאן בחטאות החיצוניות דבעי רק ולקח ונתן וגם בשעה שקפאה נקרא חזיא לכפרה:

אמר ליה דלמא ודאי כאן בחטאות החיצוניות כאן בחטאות הפנימיות.

מוכח מדברי הגמרא דבחיצוניות כשר אפילו נקפה הדם, ורק בפנימיות בעי טבילה והזאה ולהכי בעי שיהא לח ונוזל, והקשה רבינו הגר"ז דצ"ע, דאם כן מאי טעמא נקט הדין רק לענין איסור אכילה דבחיצוניות אם אכלו מחייב ובפנימיות אם אכלו פטור, ואמאי לא נקט ליה לענין עיקר הזאה, דבפנימיות פסול להזות, דבעינן וטבל, ובחיצוניות כשר דהוא בר לקיחה. ועוד קשה דבכמה מקומות מצינו דהיה ממרס הדם שלא יקפה, ובפסח

קאמר שהיה ממרס את הדם, ושם אפשר ליישב דינו בשפיכה ואי אפשר לשוך דם קפוי, אלא דלגבי אשם גם כן קאמר לעיל [ה' ע"א] דאם הקדים חטאתו לאשמו דלא יהא אחר ממרס בדמו, ופירש רש"י דהוא כדי דלא יקפה, ומוכח דבקפוי אי אפשר גם לזרוק, ושם מיירי בחטאות החיצוניות.

והביא בשם הגר"ח דפירוש הסוגיא לחלק בין החיצוניות ובין הפנימיות, דבחיצוניות דלא כתיב וטבל והזה, אע"ג דלא מתכשרה בלא טבילה, אבל ליכא דין בהחפצא דדם שיהיה בר טבילה והזאה, ומצד החפצא דדם הוא כשר אע"ג דנקפה ואינו בר טבילה, ומה שאינו יכול לטבול אצבעו זה פסול צדדי שאינו יכול לטבול, אבל אינו פסול מצד הדם, אבל בפנימיות דכתיב בפירוש וטבל והזה הוא דין בחפצא דדם, דדינא הוא שיהא הדם בר טבילה והזאה, ואם קרש פסול הדם בהחפצא משום דאינו בר טבילה והזאה. ומה שתלוי דין אכילת דם בכפרה הוא דוקא היכא דהדם בהחפצא אינו ראוי לכפרה, ואז אמרינן דגם לענין איסור בטל מיניה שם דם, אבל בחיצוניות דבהחפצא נקרא דם הראוי לכפרה דלא כתיב ביה וטבל, אלא דאי אפשר לקיים בו דין מצות זריקה משום דאי אפשר לעשות בו טבילה והזאה, אבל אין זה נוגע כלל לענין איסור כיון דבהחפצא מיקרי דם שראוי לכפרה. ומיושב גם כן מה דלא נקט הנפקא מינה לענין הלכות זריקה, משום דאין נפקא מינה, דבקפוי גם בחיצוניות פסול דבעי טבילת אצבע ואי אפשר לעשות בקפוי, והנפקא מינה הוא רק לענין איסור אכילה.

ועוד כתב דאפשר לומר דתירוץ הגמרא הוא על הקושיא דנימא כיון דאידחי אידחי, ועל זה מתרין הגמרא כיון דבחטאות החיצוניות לא כתיב וטבל אין זה פסול בהחפצא, רק דבפועל אי אפשר לעשות זריקה, אבל אם הדר יחזור באמת להכשרו, ופסול דיחוי אין כאן, דדיחוי אמרינן רק היכא דהפסול הוא בחפצא אבל לא היכא דבהחפצא הוא כשר אלא דבפועל לא יתכן הזריקה משום דאי אפשר לטבול, דזה לא חשיב דיחוי כלל, כאן בחטאות הפנימיות דכתיב בו וטבל והזה, ודין הוא בהחפצא דדם שיהיה בר טבילה והזאה, ולכן הוא פסול גם לאחר דהדר משום דיחוי כיון דנדחה ונפסל בחפצא ידחה.

כאן בחטאות החיצוניות כאן בחטאות הפנימיות.

פירש רש"י [ד"ה כאן בחטאות] דהוא הדין לשל חולין הואיל וראוי לכפרה בקדשים, ע"ש, והקשה רבינו הגר"ז דצ"ע דאם כן מאי טעמא דבפנימיות מותר, הא קודם שהקדישה היה ראוי לחטאות החיצוניות או לשאר קרבנות דדינם כמו חיצוניות, ובמה פקע איסורו בזה שהקדישה לפנימיות. וכן הקשה בשפת אמת.

והנה משמעות הסוגיא עכ"פ לדינא דדם שקרש כשר לגבוה במזבח החיצון דהוי שם נתינה עליו אף על גב דמשריק ונופל אח"כ ובפנימיות פסול ואידחי אפילו הדר אח"כ, דבזה גם רבא מודה, רק לענין חיוב באכילה פליג. וכתב השפת אמת דהוא תימה על הרמב"ם שלא הביא הני דינים כלל:

יכול במי מלח.

וצ"ע כיון דאיכא בזה מלח, אם כן מאי איכפת לנו ומנא לן דבעינן דוקא מלח יבש.

ולא תשבית מלח הבא מלח שאינה שובתת ואיזו זו מלח סדומית.

והרמב"ם לא הביא דין זה דלכתחילה צריך להביא מלח סדומית, וצריך עיון מדוע, וכתב רבינו הגרי"ז דצ"ל דהרמב"ם סובר דמה דקתני כאן דין דלכתחילה צריך להביא מלח סדומית אינו דין במצות מליחה, דלענין מצות מליחה כולן שוין, אלא הדין כאן הוא כמו שיש דין דכל דבר שמביא צריך להביא מן המובחר, ואשמועינן כאן דמלח סדומית נקרא מן המובחר, וזה כתב הרמב"ם [הלכות איסור"מ פ"ז הלי"א] במקום אחר דין זה שצריכין להביא מן המובחר של אותו מין וכמו"כ כאן צריך להביא מלח סדומית.

ל"ק הא דסריך.

הסתפק השפת אמת אי גם בדבש וחלב בסריך חוצץ או דוקא בדם. והרמב"ם [הלכות מקוואות פרק ב' הלכה ב'] כתב, הדבש, והדיו, והחלב, והדם, ושרף התות, והתאנה, והשקמה והחרוב, יבשין חוצצין לחין אינן חוצצין, ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין חוצצין, ודם שנסרך בבשר אפילו לח חוצץ, האבר והבשר המדולדלים חוצצין. ע"כ. משמע דדוקא בדם שייך זה החילוק בין סריך ללא סריך. והטור [יו"ד קצ"ח] לא הביא כלל דסריך חוצץ, וצ"ע.

הבא מלח שאינה שובתת, ואיזו זו מלח סדומית.

והנה הרמב"ם השמיט דין שצריך מלח סדומית לכתחילה, ומה שאמרו דדחי שבת מתבאר מהא דנקט הרמב"ם בבזכי לבונה דמולחן ומקטירן, וזהו בשבת, אם כן מבואר דדחי שבת, אבל דין מלח סדומית לא נקט כלל.

וכתב רבינו הגרי"ז דהנה יש שני פירושים בהא דאינה שובתת, דהערוך פירש משום דזו עזה ושאר מלח אינה כ"כ עזה [וכן הביא הראב"ד בתו"כ בשם י"מ], ולפי"ז אין זה דין מיוחד דבעי מלח סדומית דוקא, אלא דזה דין דצריך שיביא מן המובחר, ומובחר דמלח הוא מלח סדומית, ולכך לא הביאו, דנכלל בזה דכל קרבן צריך להביא מן המובחר כמו שכבר הבאנו לעיל. אמנם עדיין מידי קושי לא יצאנו, דהרי הרמב"ם מפרט בשאר קרבנות מה הוא המובחר, כמו שכתב [הלכות איסורי מזבח פרק ז' הלכה ב'], וכך

היו עושין בזמן המקדש, מביאין אילים ממוזב, ומביאין כבשים שגביהן רחבים מחברון, ומביאין עגלים מן השרון, וגוזלות מהר המלך, ומביאין יין מקרחיין והלוטיין, וסולת ממכמש ויוחנה, ומביאין שמן מתקוע. ע"כ. ולענין מלח לא הזכיר כלום, אבל באם נפרש דזהו דין מיוחד דבעי מלח סדומית היה קשה ביותר הא דהשמיט.

תקריב אפילו בשבת.

והקשו האחרונים דלמה לי קרא, הא מליחה באוכלין לאו מלאכה היא. ותירץ השפת אמת דהפירוש לענין ההקטרה, דהמלח שנותנין על הבשר ומקטירין גם המלח, ע"ז צריך ריבוי. וכן כתב לתרץ גם רבינו הגרי"ז. אמנם כתב השפת אמת דהוא למאן דס"ל דריבוי בשיעורין אסור מדאורייתא [דהכא מרבה בשיעור ההקטרה, דמוסיף על הקרבן], אבל להפוסקים דריבוי בשיעורין אסור דרבנן הוא שוב א"צ קרא להתיר הקטרה, וע"כ אתי קרא להתיר מליחה, ושפיר הקשו האחרונים.

ובחידושים המיוחסים להרשב"א כתב גם כן דיש להקשות אי זה מלאכה יש כאן דלצטריך קרא לומר דדחיא שבת, והלא מולח אינו אלא משום מעבד ואין עיבוד באוכלין. וכתב ליישב דכיון דקרבן תמיד במוסף של שבת היה כליל ואינו נאכל לאו כעיבוד באוכלין דמי מאחר שאינו נאכל, אי נמי מתקן קרבן הוא כמעבד דמי. והוא חידוש גדול.

והמהר"ם מרוטנבורג בתשובות [סימן ח'] כתב דיש לומר דהכי פירושו, תקריב אפילו בשבת כגון שאין שם מלח וצריך להביא מלח דרך רשות הרבים, א"נ צריך לחלל עליו שבת בשאר אבות מלאכות קאמר דמותר. ועוד סלקא דעתך אמינא דבשבת אסור למלוח דבר הקרב במזבח, דנמצא מבעיר המלח בשבת, קא משמע לן תקריב ואפילו בשבת.

אמר רב אשי יכול יתן בו טעם כבינה.

וכן לשון הרמב"ם בספר המצוות [ל"ה צ"ט] ובמנין המצוות על היד החזקה לענין האיסור להקריב בלא מלח, כתב בזה הלשון, שלא להקריב תפל בלא טעם ע"ש, ובאמת הוא פלא, מה לנו ולטעם, הרי זו מצוה חיובית להקריב מלח, כן הקשה רבינו הגרי"ז, וצ"ע. ואולי זה גופא באה הגמרא להשמיענו דצריך שיתן המלח טעם כלשהו, ולכן היתה הוה אמינא דלכתחילה בעינן כשיעור בינה, דהוא שיעור מועט, דפשוט לגמרא דבעינן נתינת טעם, וכן באמת פירש הערוך דהיינו כל דהו מלח עד כדי להבין שיש בו טעם מלח. ולפי זה מה שכתב הרמב"ם זה גופא הילפותא דאף שהבאנו לעיל מלשון הרמב"ם דדי בדיעבד בגרגיר מלח, מכל מקום בעינן שיהיה בו שיעור שיהיה ניכר טעמו, וצ"ע.

ת"ר מלח שע"ג האבר מועלין בו שע"ג הכבש וכו' אין מועלין בו.

וברש"י, שע"ג הכבש שנופל שם כשמולחין את האברים אין מועלין בו דשוב אינו ראוי. ע"כ. והקשה רבינו הגרי"ז דמ"ט המלח אינו ראוי, כיון דהבשר עוד בעי מליחה, וא"כ עדיין לא נעשה מצותו, ובמה חשיב נעשה מצותו בזה שנמלח, כיון דעיקר המליחה היא שהאימורין יעלו למזבח עם המלח.

וכתב רבינו הגרי"ז דנראה מזה דמלח אינו בר מעילה כלל, ומלח שע"ג הכבש או בראשו של מזבח לאו דוקא אחר שנמלח אלא אפילו קודם שנמלח אין מועלין בו, ורק דהמלח שע"ג האבר ילפינן מקרא דמקרי הקדש עולה, אבל מה שהקדיש בפיו את המלח אין בזה הקדש עולה ואין מועלין בקדושת פה, וביאר הטעם משום דדין המלח הוא מצות מליחה למלוח הבשר, ובדין זה לא נקרא קדשי ה' דמה, דעומד למצות לא נקרא קדשי ה' כיון דאינו עומד לקרבן להקריבו על המזבח, דעל המלח ליכא דין הקרבה, רק בשעה שישנו על האבר דבאה התורה וקראו הקדש עולה אז נקרא קדשי ה'. וכן מוכח בהרמב"ם [הלכות מעילה פ"ח הל"ז], דכתב דמלח דע"ג הכבש וע"ג המזבח אין מועלין בו, ולא כתב דוקא המלח שנופל מעל הכבש.

ששם מולחין עורות קדשים.

לכאורה תימה, מה היה צריך ליתן שם מלח קדשים, והלא עורות קדשים הם ממש חולין.

יאכלו שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השובע.

מבואר כאן דיש דין לאכול קדשים על השובע. וברמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק י' הלכה י"א], היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומות כדי שתהיה נאכלת עם השבע, היתה להן אכילה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה, וכן בשירי המנחות. ע"כ. וכאן ברש"י, בזמן שהיא מעוטה יאכלוה, דסיפא שלא יאכלו עמה חולין ותרומה בזמן שהיא מרובה. ולכאורה קשה, כיון דיש דין שיאכל על השובע מ"ט בזמן שהיא מרובה אין נאכל על השובע, אמנם נכון שבסופה של אכילה יהיה שובע, אך מה זה מהני לתחילת האכילה שאינה על השובע, וע"כ צ"ל משום דלא אפשר, דחיישינן שישאר ויהיה נותר, ולפי זה אין זה דין מיוחד במנחה גופא אם היא מרובה או מועטת, אלא הוא הדין בכל הקדשים דאם החלק מרובה נאכל בלא חולין כדי שלא יהיה נותר, וכידוע בפסח ג"כ יש דין דנאכל על השובע, ולפי מה שאמרנו כאן אין זה דין

מיוחד לפסח כי אם בכל הקרבנות, וכן בחלק הבעלים יש דין זה, וגם דאין זה דוקא בכזית הראשון דפסח אלא בכל הקרבן פסח יהיה דין דנאכל על השובע, וזה גופא צ"ע, דהרי היו מקריבין עם הפסח חגיגה ואח"כ היה אוכל הפסח כדי שיהא נאכל על השובע, והלא גם בחגיגה יש דין דנאכל על השובע כיון שזה דין בכל הקרבנות, ולמה אוכלין החגיגה בלא שובע. כך הקשה רבינו הגרי"ז.

ובתוספות פסחים [ע"י ע"א ד"ה לאו חובה] הביאו ירושלמי דדין זה דנאכל על השובע בפסח הוא משום שלא יבוא לידי שבירת עצם, ע"ש, ומבואר דשיטת הירושלמי דאין בפסח הדין הכללי דכל הקדשים דנאכלין על השובע, והחילוק הוא מכיון שזה אכילת בעלים, דסבירא ליה להירושלמי דדוקא בחלק הכהנים יש דין דנאכל על השובע. אולם הרמב"ם [הלכות קרבן פסח פ"ח הל"ג] כתב, מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו, ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש אייר מצות עשה שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו. ע"כ. הרי דלא הזכיר טעם דשבירת עצם, אלא דין מיוחד דנאכל על השובע דנלמד מקרא במכילתא.

וכתב רבינו הגרי"ז בביאור דבר זה דהנה מצינו מחלוקת רש"י והרמב"ם אם יש מצות אכילת קדשים בחלק הבעלים, דשיטת רש"י בפסחים [נ"ט ע"א ד"ה בשאר] דקרא דואכלו אותם אשר כופר בהם קאי בין על אכילת בעלים בין על אכילת כהנים, וכן נראה גם דעת הרמב"ן בספר המצוות [בנוספות למ"ע מצוה א'], דגם אכילת הבעלים בקדשים קלים ממצות עשה, אבל הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פ"י הל"א] כתב, אכילת החטאת והאשם מצות עשה שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הכהנים שאכילתן מצוה. (ב) וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו. ע"כ. הרי דדוקא בקדשי קדשים דהיא אכילת כהנים יש מצוה לאוכלן אבל בקדשים קלים אין זה חיוב אלא כל האוכלן יש באכילתם מצוה כמו תרומה. וכן הוא בספר המצוות [מ"ע פ"ט], וכתב דלפי"ז נראה דדין אכילה על השובע שייך רק בקדשי קדשים, משום דכיון שיש מצוה לאוכלן, כשאוכלם על השובע הוי זה דין קיום מצוה מן המובחר, והוא הדין לקרבן פסח שיש מצוה באכילתו, וכלשון הרמב"ם שהבאנו לעיל מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, אבל קדשים קלים כיון דאין מצוה לאוכלן לא שייך עלייהו דינים באכילתן שיהיה מן המובחר כיון דאין כלל חיוב לאוכלן, ובזה מיושב הא דהחגיגה היתה באה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע ובחגיגה עצמה אין מצוה לאכלה על השובע כיון דהויא

כשאר קדשים קלים. אמנם לפי הנ"ל יוצא דלהרמב"ם דוקא בכזית הראשון שבו יוצא ידי חובת אכילת בשר הפסח יש דין דנאכל על השובע.

דנין דבר הבא עמה בכלי אחד וכו'.

וצ"ע, דמה שהמלח בא עמה בכלי אחד היינו משום שהיה מקטירו בה, ולא שיש דין הבאה בכלי אחד. וכתב רבינו הגר"ז דנראה דכוונת הגמרא דבאין עמה בכלי אחד היינו דשייכי להקרבתן, משא"כ עצים דאין שייכים להקרבתן, ומשום לבונה דבאה עם המנחה בכלי אחד נקט האי לישנא, אבל הכונה בזה ששייך להקרבתן. ובתוספתא נראה דהגירסא להדיא דמלח בא עם המנחה כנ"ל ולא דבא בכלי אחד והכונה אחת.

העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא.

וצ"ע מאי קמ"ל בזה, דכיון דמוסרין לציבור פשיטא דיכולין לעשות כן, וצ"ע. ויש לעיין בכל הפטורים מלשקול כגון קטנים ונשים אי בעו ג"כ מסירה לציבור, והרמב"ם [הלכות שקלים פ"א הל"ז] כתב, קטנים ונשים פטורים מלשקול ואם שקלו מקבלין מהן. ע"כ. ולכאורה ראייה שאין צריך למסרין לציבור, דאיך מהני בקטן מסירה לציבור כיון דאינו בר הקנאה. וכתב רבינו הגר"ז דצריך למסרין לציבור, אלא א"א לומר דמסירה לציבור מיירי קודם הקדש, דא"כ לא מהני אח"כ הקדשו, ואחר ההקדש שוב א"א למוסרו לציבור דשוב אינו שלו, וצ"ל דבשעת הקדשו חל הדין מסירה לציבור, וא"כ כמו דיכול קטן להקדיש וחל הקדשו, כמו כן חל בהקדשו דין מסירה לציבור.

אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן וכל מנחת כהן כליל תהיה וכו'.

ולכאורה לא מובן דמה לי בתרומתם, כיון דמ"מ מנחת ציבור היא, והכהנים ג"כ מתכפרים בה, ודין מנחת כהנים הלא תלוי במתכפר, דאף אם ישראל יביאנה להתכפר בה כהן ג"כ נשרפת, וא"כ בין כך ובין כך הכהנים מתכפרים ג"כ, ומה מעלה או מוריד מה שלא היו שוקלים. ואמר רבינו הגר"ז דהיה אפשר לומר דבאמת גם היכא דבמנחה יש חלק ממון כהנים אית בה דין מנחת כהן דכליל, והראיה דמנחת כהנת אף דהיא המתכפרת מ"מ כיון דיש להבעל חלק בממון מיקריא מנחת כהנים והוא כליל, וא"כ לפי"ז י"ל דאה"נ דבשל ציבור אין דין מנחת כהנים מצד מה שהכהנים מתכפרין, ומשו"ה לא איכפת לן במה דמתכפרין גם הכהנים כיון דזה דין דמנחת ציבור אינה כליל, אבל אם היו שוקלים א"כ היה להם חלק ממון ועל זה כבר היה דין כליל. אמנם מ"מ צ"ע כיון דסוף כל סוף השקלים שייכי לציבור א"כ שוב אין זה ממון היחיד, וצ"ע.

דמייתי ומסר להן לציבור.

הקשה רבינו הגר"ז דכיון דיש דין של תרומת הלישכה ומתרימין על הגבוי ועל העתיד לגבות א"כ צריך להיות דוקא מהשקלים ולא מסתם נדבות ציבור, וא"כ איך אפשר להיות התרומה מהמוסרים לציבור והלא צריכים מהשקלים, וצ"ע.

דף כ"ב ע"א

סד"א כי זכי להו רחמנא לישראל דאית להו לשכה וכו'.

ולשון סד"א משמעו שהוא רק בהוה אמינא ולא למסקנא, וכאן צ"ע דכך היא המסקנא דכהנים אין להם חלק במלח משום שאין שוקלין והוצרכו לתנאי בית דין אבל בלא תנאי לא היו נוטלין ממלח של ציבור.

והנה אמרנו לעיל דמלח משל ציבור, וצריך להבין מה הכונה, דאם הכונה דבעינן דוקא משל ציבור ומשל יחיד פסול, דאם כן האיך ס"ד אמינא דלהכהנים אין נותנים מלח משום דלית להו חלק בשקלים, אם כן מהיכן יטלו מלח לקרבנותיהם אם יש דין דוקא משל ציבור, אלא לכאורה צריך לומר דהפירוש דיכולים ליקח משל ציבור, אבל זה קשה לומר, דבפשטות כשאומרים משל ציבור היינו דוקא משל ציבור, ולא של יחיד, דהא בעצם כאן בסוגיא דילפינן ממוזבח דבעי משל ציבור הדין דיהיה דוקא משל ציבור ולא משל יחיד, וכן מפורש להדיא ברמב"ם [הלכות איסורי מזבח פ"ה הל"ג], המלח שמולחין בו כל הקרבנות משל ציבור כמו העצים ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו מביתו. ע"כ. והקשה רבינו הגר"ז דאם כן אמאי ס"ד דלא זכי ליה רחמנא לכהנים כיון דהדין הוא כן שיהיה מלח משל ציבור דוקא, וצ"ע.

דף כ"ב ע"א

רבי אלעזר בן שמוע אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט.

וערביך ערבא צריך, דמי גילה לך רז זה דבעינן מזבח שלא נשתמש בו הדיוט. וכתב רבינו הגר"ז דהיינו משום שהיו מביאים אבנים מקרקע בתולה, כדאיתא במשנה [מסכת מדות פרק ג' מ"ד] אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם, וחופרין למטה מהבתולה, ומביאים משם אבנים שלמות, שלא הונף עליהם ברזל, שהברזל פוסל בנגיעה. ובפגימה לכל דבר וכו'. ומה שחופרים למטה מן הבתולה אינו כדי שיהיו שלמות, אמנם בפירוש הר"ש משנץ לתורת כהנים משמע להדיא דהוא משום שלמות, וצ"ע.

והנה בזבחים [קט"ז ע"ב] איתא דאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה קורבנא לרבא, שלחה ליה אסקוה ניהליה לשם שמים, אמר להו לרב ספרא ולרב אחא בר הונא זילו ודברו תרי עולמי גולאי וחזו היכא דמסקא ימא

בשיירי הלוג הרי הוי שמן דחברותיה. כ"כ הגרי"ז. וגם השפת אמת הקשה על דברי רש"י, וכתב דנראה דעיקר הקפידא שיהיה כמדת חברותיה לוג לעשרון.

בעי רבא קומץ שמיצה שמנו על גבי עצים, מהו חיבורי עולין כעולין דמו, או לאו כעולין דמו.

בלשון ראשון פירש רש"י כעולין דמו, כאילו הוי השמן מובלע בקומץ וכשר או לאו כעולין ופסול. ולא מובן מה שהוצרך לומר דהוי כמובלע בקומץ, וכי אינו יכול להקטיר לחלקים ובעי הכל בבת אחת.

והרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק ג' הלכה י"ז] כתב, קומץ שמיצה שמנו על העצם וירד העצם יחזירו, שהדבר ספק שמא חבורי עולין כעולין הם חשובין. ע"כ. משמע דזו היתה גירסתו בגמרא, אמנם הראב"ד כתב שם, א"א, בנוסחא שלנו שמיצה שמנו על העצם. ומה שפירש הענין לאם ירדו אם יעלו לא נהיר, דבר למד מעניינו, ואין הענין ההוא מדבר לירידה ועלייה אלא לענין חסרון קומץ או חסרון שמנו, אם נמצא שמנו על העצם אם נחשוב אותו קודם הקטרתו שהרי עדיין לא משלה בו האור אף על פי שנפל ע"ג עצים שבמערכה דחבורי עולים דהיינו עצים שהם חיבור לקומץ לאו כקומץ דמו והרי חסר שמנו, או דילמא כעולים דמו והרי לא חסר שמנו קודם הקטרה. ועצם דברי הרמב"ם צ"ע, דהא צריך מ"מ להקטירו משום השמן, ואם השאלה היא אם הוה על העצם דין הקטרה משום חיבורים, איזה חיבור יש לשמן עם העצם.

שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשירות, ואם לאו פסולות.

וממה שנקט מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה משמע דאם יכול לקמוץ מאחת גם כן לא יקטיר, וכתב החפץ חיים בליקוטי הלכות הטעם דהיות ואין השיריים ניתנים לאכילה הוי כשיריים שאבדו דדינו שלא יקטיר הקומץ כמבואר לקמן. אמנם דעת החזון איש שאינו כאבדו בשיריים, ונצטרך לומר דמה שנקט זו וזו הוא כדי לומר ששתיהן פסולות, אמנם אה"נ אם יכונל לקמוץ מאחת יקמוץ.

נתערב קומצה בשיריה או בשיריה של חברתה לא יקטיר, ואם הקטיר עולה לבעלים.

פירש רש"י דאין מצוה להקטיר רק הקומץ. והקשה רבינו הגרי"ז דצ"ע דאיזה דין הוא דלא יקטיר, דהא קודם קמיצה ליכא איסור דבל תקטירו. והשפת אמת הקשה דמ"מ כיון דיהיה נפסד מוטב להקטיר ותהיה זו המנחה הורצה, ותו קשה דלמה לא ביאר התנא גם הכא דאם יכול לקמוץ מזו המנחה קומץ שלה בפ"ע יקטיר להכשיר המנחה זו עכ"פ, אמנם בזה יש לומר כדעת

שירטון ושקלו ציבי חדתי ואפיקו נורא ממרא חדתא ואסקוה ניהליה לשם שמים. א"ל אביי כמאן כר"א בן שמוע דתניא רבי אלעזר בן שמוע אומר מה מזבח שלא ישתמש בו הדיוט אף עצים שלא ישתמש בהן הדיוט אמר להם אפיקו נורא ממרא חדתא, ע"ש, ומהכא חזינן דגם בכמה בעינן מזבח חדש, ולכן עשו כן במקום שהעלה הים שרטון, והוציאו אש ממרא חדתא. והגרי"ז הקשה דמה שייך באש חדשה, דהאש הוא תמיד לא נשתמש בו הדיוט דהאש שמוציא ממנו עתה הוא חדש, ועוד אבנים חדשים לעשות אש למה מאי איכפת לנו באבנים העיקר הוא האש והוא חדש.

הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר.

ולכאורה למה צריך שיערב כל דם הפר בדם השעיר, אלא בהכרח דאיכא דין שיערב את כל הדם, עיין בגרי"ז דהביא לזה ראייה מהירושלמי ביומא. וכן כתב השפת אמת, דלכאורה קשה מנ"ל דמערבין כל הדם שמא מערבין דם הפר כשיעור דם השעיר, אלא דצ"ל כיון דמצוה לקבל כל דם הפר והשיריים שנשפכין צריך להיות נשאר מכל ההזאות ואם ישאר דם מהפר שלא יערבנו עם דם השעיר יהיו אותן שיריים בלי תקנה לכן צריכין לערב כל הדם:

דף כ"ג ע"א

איתמר קומץ דמנחת חוטא ששמנו רבי יוחנן אומר פסול, וריש לקיש אמר הוא עצמו משכשכו בשיירי הלוג ומעלהו.

ולהלכה ברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק י"א הלכה י'], מנחת חוטא שנתן עליה שמן או על הקומץ שלה נפסלה, נתן עליה לבונה ילקטנה, היתה שחוקה הרי זו פסולה מספק, שהרי אי אפשר ללקט. ע"כ.

ולקמן [נ"ד ע"א]. א"ר אילא אין לך הקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא רב יצחק בר אבדימי אמר מנחת חוטא מגבלה במים וכשרה וכו' ובהא קא מיפלגי דמר סבר מאי חריבה חריבה משמן ומר סבר חריבה מכל דבר. וצריך ביאור איך יתבאר ריש לקיש לפי הסוגיא הנ"ל בעינן שתהיה חריבה, ויתבאר אי"ה במקומו.

והכתיב לא ישום עליה שמן וכו' ההוא שלא יקבע לה שמן כחברותיה.

פירש רש"י, בעוד שלא נקמצה, אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת כשר, וצריך עיון מנא ליה לרש"י הא, ולמה הוצרך לכך, דלכאורה בגמרא לא נקט חילוק בין קודם קמיצה לאחר קמיצה, אלא העיקר הקפידה תורה שלא יקבע לה שמן בקביעות לזו המנחה, אבל אם נפל בתוכה שמן דחברתה או דחולין כשר, וכאן משכשכו

היא אבל לרבנן לא שנא הכי ולא שנא הכי בטלה ברוב ודוקא למגע אבל למשא לא. ע"כ. דהיינו דכל הסוגיא היא רק אליבא דרבי יהודה דמין במינו לא בטל, ואנן קיימא לן כרבנן, ומה מקום לסברת הרמב"ם כאן דשייכת רק אליבא דרבי יהודה.

ובאחרונים כתבו כמה תירוצים, ובשערי יושר [שער ג' פ"ח] כתב לייסד שיש חילוק בין איסור, שהוא חל על עצם החתיכה, דנקרא שהחתיכה אסורה, ושם אמרינן שמין במינו בטל, לטומאה שאינה דין בחתיכה אלא דין נפרד שחל על החתיכה, ובדבר שאינו דין בעצם החתיכה לא שייך ביטול ברוב, עיי"ש, שביאר בזה את החילוקים בין טומאת מגע לטומאת משא, עיי"ש, ואכמ"ל.

דף כ"ג ע"ב

א"ר זירא נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים, מה הקטרה האמורה בקומץ אין הקומץ מבטל את חברו, אף הקטרה האמורה בשירים אין שירים מבטלין את הקומץ.

אף הקטרה האמורה בשירים אין שירים מבטלין את הקומץ, כתב רבינו הגרי"ז דהנה הסברא נותנת לרבנן הוה חדושו של רבי זירא דחשיבי השירים כעולין לענין זה משום דנאמר בהן הקטרה, אבל לרבינו יוחנן דהוא דין של מין במינו שזהו דין בכל התורה ואין זה מדין עולין, אם כן אמאי אין השירים מבטלין הקומץ הא מ"מ לא הוי מין במינו. אלא ע"כ צ"ל דכיון דנאמר בהם הקטרה חשיב מין במינו דתרווייהו חשיבי מוקטרין, אבל גם לרבנן קיימא סברא דרבי זירא.

אמנם לענין דינא דמתניתין דלא מבטלי שירים לטיבלא צ"ע מאי הקטרה שייכא עתה בהטבל, הלא קודם קמיצה ליכא דין דבל תקטירו ולא שייך לומר שעל זה נאמרה הקטרה בשירים. וכתב דאם נאמר דהגזירה שוה הוא רק ילפוטא דלא שייך בזה ביטול ניהא קצת גם בטבל, אבל אם הגזירה שוה היא דהשירים חשיבי מוקטרין לענין זה משום דאיכא לאו דלא תקטירו, אם כן ל"ש זה לטבל, ומלשון רש"י משמע דזהו משום דין הקטרה, דכתב וז"ל אלמא איכא הקטרה בשירים, וצ"ע.

דף כ"ד ע"א

ה"מ היכא דנגעי בהדדי.

כתב רבינו הגרי"ז דביאור הבעיא אם בעינן לדין צירוף דוקא דנגעי אהדדי, נראה משום דבדנגעי אהדדי אז מהני הצירוף להשוותן כגוף אחד אבל בדלא נגעי ע"ז הו"א דאין בהן דין צירוף לעשותן כאחד.

כגון עריבתה של תרנגולין, ואף על גב דמיפסקן מחיצתא הא נגיע, אבל הכא דלא נגיע כלל תיבעי לך.

הליקוטי הלכות הנ"ל דכיון דעכ"פ אין השירים מותרין לאכול נכון שלא להקטיר, עיי"ש שהקשה עוד. וכתב דלכן נראה לומר בשיטת הגמרא דכיון שנתערב הקומץ במנחה זו ונעשה אחת ויש בעיסה זו חלק לגבוה, דהיינו הקומץ, אף על פי שאינו ממנחה זו, מ"מ היא בכלל כל שממנו לאישים ה"ז בכל תקטירו, ובהכי מיושב הכל, אף קושיית הגרי"ז, דלא יקטיר פירוש דאסור להקטיר משום כל ממנו לאישים כו'. אמנם כתב דלא מצא לו חבר בזה, וצ"ע לדינא:

אמר רב חסדא נבילה בטילה בשחוטה, שאי אפשר לשחוטה שתעשה נבילה; ושחוטה אינה בטילה בנבילה, שאפשר לנבילה שתעשה שחוטה.

וכתב רש"י, כל שאפשר לו לבטל דהיינו מועט להיות כמוהו של מבטל אינו בטל, הלכך נבילה אינה בטילה בשחוטה אבל שחוטה בטילה בנבילה דאי אפשר לשחוטה שתעשה נבילה ואם נגעה אחת מן החתיכות בתרומה נשרפת עליה דרבי חנינא אזיל בתר בטיל. ע"כ. ולכאורה כאן ראינו דגם היתר יכול להתבטל, והוא לא כדעת הרמב"ן והר"ן בכמה מקומות דהיתר לא בטל.

וביסוד שאלה זו היא השאלה מה קורה בביטול, האם רק יורדים ההלכות המיוחדות לדבר המתבטל, או שגם על ידי הביטול אפשר שהדבר המתבטל יקבל דיני הדבר המבטל, והנפקא מינה בזה הוא לדוגמא בציציות שנטווי שלא לשמן שהתערבו בציציות שנטווי לשמן, האם שייך לומר שעל ידי הביטול הוכשרה כל התערובת, דאם אף מקבל הדבר הבטל הלכות, הרי שהכל הוכשר, ואם לא, לא שייך כאן דיני תערובת כלל.

והאחרונים נתחבטו לבאר דבר זה, דלכאורה הוא גמרא מפורשת כאן שהיתר בטל, ובשערי יושר [שער ג' פט"ו] כתב לחלק בין היכא דנתערב מאיליו בלא כוונת ביטול, דאז לא בטל, להיכא דנתכוין לערב ולבטל, ולפי זה כאן מדובר דנתכוין לבטל, וצ"ע.

ולהלכה כתב הרמב"ם [הלכות שאר אבות הטומאה פרק א' הלכה י"ז], נבילה שנתערבה בשחוטה אם רוב מן השחוטה בטלה הנבילה בשחוטה ואין הכל מטמא במגע, אבל אם נשא הכל נטמא שאי אפשר לשחוטה שתחזור נבילה אבל הנבלה אפשר שתטהר כשתסרח לפיכך תבטל. ע"כ. והוא כדברי רב חסדא הנ"ל דאזלינן בתר המבטל. וכתב הראב"ד, א"א חסרון דעת אני רואה בכאן, דכולה מילתא במנחות אליבא דר"י היא דאמר מין במינו לא בטיל ואיכא מ"ד דבתר המבטל אזלינן דאי לא אפשר למבטל דהוי כבטל הוי מין בשאינו מינו ומבטל לה ומש"ה נבילה בשחוטה דלא אפשר לשחוטה שהוא המבטל להיותו כנבילה לטמא ואף על פי שהנבילה יוצאה מידי טומאה ע"י מסרחת והוי כשחוטה אנן בתר מבטל אזלינן והוי מין בשאינו מינו ובטלה מ"מ כל אותה הסוגיא אליבא דר"י

מצטרף, נטמא מופרש מופרש וראשון מצטרפין, אבוד אין מצטרף, נטמא ראשון שניהם מצטרפין וכו'.

וברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק י"א הלכה כ"ו], עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו והפריש חלק אחר תחתיו ונמצא האבוד והרי שלשתו מונחין בכלי אחד ואין נוגעין זה בזה, נטמא זה שאבד הרי הוא מצטרף עם חלק ראשון ונפסלו, וזה שהפריש אינו מצטרף אלא ישלים עליו, נטמא המופרש, מופרש וראשון מצטרפין ונפסלו, וזה שנמצא אינו מצטרף עמהן, נטמא החלק הראשון הרי האבוד והמופרש תחתיו מצטרפין. ע"כ. [הלכה כ"ז] וכן לענין קמיצה, קמץ מן הנמצא, שיריו עם החלק הראשון נאכלין, והמופרש אינו נאכל, קמץ מן המופרש, שיריו נאכלין והנמצא אינו נאכל, קמץ מן הראשון, שניהן אין נאכלין, לפי ששניהן שירים יתירים שהרי הן עשרון שלם ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה, והיאך קרב הקומץ הזה והרי לפניו עשרון ומחצה, מפני שהקמיצה תלויה בדעת הכהן ובעת שקומץ אין דעתו אלא על העשרון בלבד, והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה.

דף כ"ה ע"ב

אין תורמין מן הטמא על הטהור, ואם תרם, בשוגג תרומתו תרומה, במזיד אין תרומתו תרומה.

וברמב"ם [הלכות תרומות פרק ה' הלכה ה'], אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה, במזיד לא תקן את השירים וזה שהרים תרומה ויחזור ויתרום, בד"א שלא ידע בטומאה, אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא כמזיד, וכן בתרומת מעשר. ע"כ. ואף דבכל מקום אומר מותר דינו כשוגג, יש לומר דבתרומה החמירו, דאיכא הפסד כהן.

דף כ"ו ע"א

אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא מאי טעמא דרבי שמעון וכו' בא לעובדה ביד עובדה בימין כחטאת, בכלי עובדה בשמאל כאשם; ורבי ינאי אמר כיון שקמצו מבלי שרת, מעלהו ומקטירו אפילו בהמינו, ואפילו במקידה של חרש.

ובפשטות רבי ינאי פליג ארבי יהודה בריה דרבי חייא בעיקר דס"ל דלא בעי ימין, ואם כן העיקר חסר מן הספר, דהו"ל לומר בפירוש דכשר אפילו בשמאל כיון דזהו עיקר פלוגתתם, וכן הקשה השפת אמת. וכתב רבינו הגרי"ז דראה דבאמת רבי יהודה בריה דרבי חייא חידש דיש שני אופני עבודה, עבודת יד ועבודת כלי, וזה ילפינן מחטאת ואשם, וביד אית בה דין דבעי ימין, ודין ימין שבה הוא לאו מדין עבודה, דהא לר"ש כשר

רש"י כתב, ארובה של תרנגולין ומחיצה נמוכה באמצעות כדי לחלוק בין מים למורסן, ואותה מחיצה נמוכה ואינה מגעת לשפת העריבה הילכך לאו הפסק הוא דנגעי למעלה מן המחיצה שני החצאין באויר הכלי אבל הכא גבי ביסא דחלוקין הן לגמרי לא. אמנם הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק י"א הכ"א] כתב, היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה אע"פ שהוא מעורב מלמעלה לא יקמוץ ואם קמץ פסולה. [כ"ב] היה הכלי חלוק במחיצה מלמעלה ומעורב מלמטה קומץ ממנו. ע"כ. והוא ההיפך מרש"י, וביאר בכסף משנה שהרמב"ם פירש שעריבת התרנגולים מעורבת למטה וחלוקה למעלה.

בעי רבי ירמיה צירוף כלי וחיבור מים מהו.

כתב רש"י, צירוף כלי וחיבור מים מהו, כלומר חצי עשרון שנטמא בצירוף כלי מהו שיטמא אחר בחיבור מים, כגון אם יש שני חצאי עשרון בכלי ואין נוגעין, וחצי עשרון יש חוץ לכלי, וחיבור מים כגון נצוק או צנור מחבר את של חוץ לכלי ומה שבתוך הכלי ונגע טומאה בזה שבכלי שאינו נוגע במים ונטמא חבירו משום צירוף כלי. ע"כ. אמנם הרמב"ם [הלכות אבות הטומאות פרק י"ב] כתב [הלכה ז'] אחר שנגמר הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה. כיצד כלי שהוא מלא פירות פרודין זה מזה כגון צימוקין וגרוגרות ונגעה טומאה באחד מהן נטמא כל מה שבכלי לקדש אבל לא לתרומה, וכל המעלות של דבריהם הם ורמזו יש למעלה זו בתורה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת אמרו חכמים כל מה שבכף הרי הוא כגוף אחד אפילו שאין לו תוך מצרף מה שעליו לקדש כגון שהיו צבורין ע"ג הלוח או ע"ג העור אע"פ שאין הפירות נוגעין זה בזה:

[הלכה ח'] היו שני הציבורין בתוך הכלי ודבר אחר ביניהן ונטמא אחד משניהן אם היה הדבר שביניהן צריך לכלי הכלי מצרפן ונטמא הכל ואם אינו צריך לכלי לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטומאה בלבד.

[הלכה ט'] היו שני ציבורין בכלי והציבור האחד מחובר למים שאחורי הכלי, ונגע טמא בציבור השני נטמאו שניהן בצירוף הכלי, ונטמאו המים שאחורי הכלי מחמת זה האוכל המחובר להן אע"פ שהן אחורי הכלי נגע הטמא במים שאחורי הכלי נטמא האוכל המחובר להן והדבר ספק אם נטמא האוכל השני בצירוף הכלי או לא נטמא מחמת הצירוף:

דף כ"ד ע"ב

אמר רבא עשרון שחלקו, ואבד אחד מהן והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון, והרי שלשתו מונחין בביסא, נטמא אבוד אבוד וראשון מצטרפין, מופרש אין

עבודות הקרבן בשמאל, אלא דזהו דין מיוחד דעבודת יד בעי ימין, ובעבודת כלי לית בה דין ימין וכשר בשמאל ככל העבודות, ועל זה פליג רבי ינאי וס"ל דליכא כלל דין עבודת יד לר"ש וכשר אפילו בהמיינו ובמקידה של חרס, ולית בהו דין כלי כלל, ואם כן ממילא אין בה דין מיוחד של ימין, מכיון דאין כלל דין עבודת יד ועבודת כלי בקומץ, ונמצא דעיקר פלוגתתם היא דרבי יהודה בריה דרבי חייא ס"ל דאיכא דין עבודת יד בקומץ ורבי ינאי ס"ל דליכא שני אופני עבודות וליכא דין עבודת יד כלל. ודפח"ח.

ויש לכאורה לעיין בהא דמכשיר רבי ינאי אפילו בהמיינו, דנחי דליכא דין יד, אבל מ"מ עצמו של כהן בעיניו, דהא בכל מקום איכא דין חציצה, ואף בלוקח בכלי צריך שלא תהא חציצה בין היד לכלי, ומכאן הוכיח מרן הגר"ח דכל היכא דכשר שמאל ליכא גם דין עצמו של כהן, אלא דלפ"ז לר"ש דמכשר שמאל ככל העבודות בקדשי קדשים לא יהיה כלל דין חציצה, וצ"ע. ובזבחים [י"א ע"א] יש בזה אריכות יותר מהגרי"ז, עיי"ש.

וז"ל הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק ב' הלכה כ"ד], האימורין ואיברי העולות והקמצים והלבונה ומנחות הנשרפות אחר שנתקדשו בכלי שרת, אם זרק אחד מכל אלו על גבי האשים בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל הרי אלו כשרים. ע"כ. ושם [פרק י"א הלכה ו'] כתב, היתה המנחה שלא בכלי שרת, או שהיתה קומצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי שרת, או שבללה בשמנה חוץ לעזרה פסולה עד שתהיה בלילתה בפנים. ע"כ. והוא כרבנן דרבי שמעון, ובכ"ז פסק דאם זרקן ע"ג האשים ביד כשר, ואף על גב דפסק העלו שלא בכלי שרת פסול, וכתב רבינו הגרי"ז דמזה נראה דמחלק בין העלאה למזבח לזריקה ע"ג האשים, דהעלאה צריך שיהיה דוקא בכלי ובימין אבל הזריקה ע"ג האשים סגי ביד, וצ"ע.

הקטיר קומצה פעמים כשרה.

כתב הרע"ב בפירושו המשנה, אבל ג' או ד' פעמים פסולה דליכא הקטרה פחות מכזית. וכתב השפת אמת דיש להסתפק בכוונתו אי דוקא כשחלק הקומץ לשלשה חלקים דליכא בכל חלק כזית פסול, אבל כשהשאר כזית שלם והקטירו שפיר יכול להקטיר הנשאר אפילו מקצת מקצת פחות מכזית, וכן מסתבר ובוה מבוארת הגמרא לעיל סוף פרק שני דהקטיר שומשום שומשום, ע"ש, וכן משמע מלשון הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק י"א הלכה ט"ו], מנחה שקמצה פעמים כשירה אפילו פעמים רבות, והוא שיקטיר כזית בבת אחת, שאין הקטרה פחותה מכזית. אמנם הגרי"ז כתב דנראה שהם שני עניינים חלוקים, דהתם איירי מדין דרך הקטרה בכך לחוד, ומצד שיעור כזית שפיר איכא דכיון דמקטירין בוה

אחר זה שפיר מצטרפין לכזית אם אכן כן דרך הקטרה, אבל הכא פליגי בדין שיעור כזית אם בעי להקטרה, וכן מוכח מהרמב"ם דפסק כאן דאין הקטרה בפחות מכזית ובהקטיר שומשום ס"ל [שם פט"ז הל"ט] דהוה ספק, אמנם תוספות לא נקטו כן, אלא דתלוי הא בהא, ובירושלמי משמע קצת כהתוספות.

דף כ"ו ע"ב

קומץ מאימתי מתיר שירים באכילה רבי חנינא אומר משמשלה בו את האור, רבי יוחנן אמר משתצית בו את האור ברובו. אמר ליה רב יהודה לרבה בר רב יצחק אסברה לך טעמא דרבי יוחנן, אמר קרא והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן, אין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו.

וכתב רבינו הגרי"ז דמשמע מזה דאין שם הקטרה קודם שתצית האור ברובו מדיליף מקרא דלא נקרא קיטור קודם זה, ולפ"ז הדין נותן שיהיה תלוי בכל פרוסה ופרוסה ולא בקומץ כולו, וכן מסקנת הירושלמי [פ"ב דיומא] דבכל פרידה בעינן ברובו ולא בכל הקומץ כולו, ע"ש. ועוד חזינן דמה שהצריך רובו אינו מדין רובו ככולו, אלא דקודם לזה חסר שם הקטרה, ומוכח זה מדהביא רביה מוהנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן, והיינו דהילפותא היא דבוה הוה עליה שם הקטרה. ובמה שאמר רבי חנינא משמשלה בהן האור, יש לעיין אם גם לדידה יש לומר כהירושלמי הנ"ל דבעי בכל פרידה ופרידה משלה בהן האור. או דסגי במאי דמשלה האור במשהו. ולענין פקע פיגולו כתב הרמב"ם [הלכות פסוה"מ פ"ג הל"ט] דסגי במשילת האור וכן לענין עלו לא ירדו [שם הל"י].

א"ר אסי כי פשיט רבי אלעזר במנחות בעי הכי, קומץ שסידרו וסידר עליו את המערכה, מהו דרך הקטרה בכך, או אין דרך הקטרה בכך תיקו. בעי הזקיה אברין שסידרן וסידר עליהן את המערכה, מהו על העצים אמר רחמנא דוקא על העצים, או דלמא כיון דכתיב קרא אחרינא אשר תאכל האש את העולה על המזבח, אי בעי הכי עביד, אי בעי הכי עביד תיקו. בעי רבי יצחק נפחא אברין שסידרן בצדי המערכה, תיקו.

מדחילקה הגמרא לשלש בעיות שונות משמע דלכל אחד יש טעם חלוק ולא מטעם דרך הקטרה. אמנם הרמב"ם [הלכות פסוה"מ פ"ב הכ"ז] כלל כל הבעיות בחדא, ובכולן כתב טעם הספק אם חשוב דרך הקטרה בכך או לא, ומשמע דהוא מפרש שאין אלו שלש בעיות חלוקות.

דף כ"ז ע"א

הקומץ מיעוטו מעכב את רובו.

האחרונים הוכיחו מדברי תוספות בזבחים [מ"ב ע"ב ד"ה הקומץ] שאין הכונה שצריך להקטיר את כולו, אלא אף אם הקטיר רק קומץ הותרה המנחה, אך צריך שיהיה כל הקומץ קיים. והטעם כתב רבינו הגרי"ז דהוא כמו שכתבנו לעיל שהצתת האור ברובו נקראת הקטרה ודי בזה להתיר את המנחה. אמנם בזה מצאנו שנחלקו, דדעת השיטה מקובצת [כריתות י"ד ע"א] דצריך להקטיר קומץ להתיר את המנחה, ולדעת הגרי"ז די שתוצת האור ברובו.

שני כבשי עצרת מעכבין זה את זה.

כתב רבינו הגרי"ז דבפשטות נראה דמעכבין זה את זה היינו דלחובת היום בעיני תרי כבשים, אבל מ"מ אפשר להקריב אחד לבד אם אין לו, כמו מוספין דלא מעכבי ומקריב פחות גם כן אם אין לו, אבל מדברי הרמב"ם נראה דמעכבי אהדדי ולא רק בחובת היום, וכמו בשני שעירים דיום הכפורים, וראה לזה דכתב [הלכות תמידין ומוספים פ"ה הלי"ד] מת אחד משניהם או ברח או נעשה טריפה יקח זוג לשני, ע"כ. ומדכתב יקח זוג לשני ולא כתב סתם שיביא עוד כבש משום דמעכבין, על כרחך דס"ל דאית ליה דין זוג כמו בשעירי יום הכפורים, והיינו דמעכבים שצריכים להיות יחד. וצ"ע מקור הדין דמעכבי אהדדי ויש להם דין זוג, דהלא מקרא דהויה דדרשינן בגמרא אין לנו כ"א דמעכבי בחובת היום, ונראה דכיון דיש להם מצות תנופה, אף דאין מעכבת, מ"מ נכלל בזה דמעכבי אהדדי ושייכי אהדדי.

וד' שבלולב ולקחתם, לקיחה תמה.

ולדעה שהובאה בתוספות [ד"ה ולקחתם] הואיל וילפינן מלקיחה תמה, ביום שני סגי שיטול האחד בשביל כולם. וכן דעת עוד ראשונים. ואמרו אמר רב חנן בר רבא לא שנו אלא שאין לו, אבל יש לו אין מעכבין. ונחלקו הראשונים במסכת סוכה אם הכונה שיכול ליטלם בזה אחר זה, או שבודאי צריך ליטלם כולם כאחת, ורק אמרינן שאף שלא אנדם יחד הוי לקיחה תמה, ונחלקו אף בזה דאף אם נאמר שכשר ליטלם זה אר זה, האם צריכים כולם להיות לפניו בשעת נטילה, או שמספיק שיהיו ברשותו, או אף אם אין לו עכשיו מכל מקום יוצא כשיבואו אחר זמן. שיטת הרמב"ן [הובא בר"ן בסוכה] דבייש לו אין מעכבין היינו כל שנטל כולן בזה אחר זה אף שלא היו לפניו, אך מכיון שנטלן כולם היום יצא אף בלא היו לפניו, אמנם דעת הרא"ש דבעינן שיהיו מונחים לפניו, וכתב רבינו הגרי"ז דמלשון הגמרא ל"ש אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין לא משמע כפירוש הרמב"ן, דאם כן אין זה תלוי ביש לו ואין לו, אלא בנטל כולן היום או לא.

וכתב רבינו הגרי"ז דנראה בזה דלרבנן אף דס"ל דכשר בלא אגד, מ"מ ס"ל דאיכא דין אגד, דהיינו שצריכין

להיות באגודה, דאם לא היה דין אגד כלל לא הוי שייך למילף למצוה דין אגד מקרא דזה קלי ואנוהו, דמנא לן מקרא זה דצריך אגד, וע"כ דמודו דיש בלולב דין אגד אלא דאינו מעכב, ולמצוה ילפינן מקרא הנ"ל דיש דין אגד לכתחילה, וכן משמע מלשון הרמב"ם [הלכות לולב פ"ז הל"ז] דכתב מצוה מן המובחר לאגוד לולב הדס וערבה וכו' ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא, הרי דאף דקיי"ל כרבנן מ"מ אגד הוי דין בלולב לכתחילה. ולולא דינו של רב חנן דבייש לו אין מעכבין הוי אמינא דאגד מעכב גם לרבנן, אבל לא מדין אגד דרבי יהודה, דע"ז פליגי רבנן, אלא דלרבנן בעינן מדין לקיחה תמה ובלא אגודין לא יצא, ועל זה קמ"ל רב חנן דבייש לו לא מעכבי ושפיר נוטלן בלא אגד כלל, דאף מדין לקיחה תמה.

ד' מינין שבלולב, ב' מהן עושין פירות וב' מהם אין עושין פירות העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאיין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת.

כתב הבן יהודע, נ"ל בס"ד העושים פירות הם לולב ואתרוג שהם אחד אחד, כי בעלי תורה ובעלי מצות שעושין פירות יש להם לב אחד, לכן ראשי תבות לולב אתרוג ל"א שהוא ראשי תבות לב אחד, ואותם שאין עושין פירות הם שנים ושלושה כי יש להם כמה לבבות שנים ושלוש, וראשי תבות ערבה הדס הוא ראשי תבות עם הארץ, וסופי תבות ה"ם לשון שתיקה שאין פיהם פתוח בדברי תורה. גם לולב כנגד בעלי תורה, ואתרוג כנגד בעלי מצות, לכן לולב גבוה מכולם, כי תלמוד תורה גדולה מכולם, והדס כנגד הבטלים מן דברי תורה, וערבה כנגד הבטלים ממצות. גם עוד תפס כנגד צדיקים שני מינין לולב כנגד אנשים ואתרוג כנגד נשים, וכן בהפך תפס הדס כנגד אנשים וערבה כנגד נשים:

ומ"ש שיהיו זקוקין אלו לאלו, נראה הכונה אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אך יעריך השי"ת הצדיקים לגבי החוטאים ונראין צדיקין גמורים שאין בהם חסרון, על דרך שכתבו המפרשים ז"ל על פסוק [הושע ט"ו] כענבים במדבר מצאתי ישראל, ונמצא זקוקין הצדיקים לאלו החוטאים שהם נשלמים מחמתן, וכיון דהצדיקים נראו שלמים וגמורים, אז כדאי הוא זכותן להגין בעד הרשעים, ולסלק הרעה לגמרי שלא תבא, ונמצא החוטאין צריכין לאלו הצדיקים. ומ"ש וכן ישראל בהרצאה עד שיהיו כולן באגודה אחת, מפרש רש"י צדיקים ורשעים, ונ"ל אחת גימטריא הזכאים ורעים, וזהו אגודה אחת, ר"ל אגודה של זכאים ושל רעים.

דף כ"ז ע"ב

מתקיף לה רב יוסף לרבי יהודה מדאל דוקא וכו' אלא

מקום הארון דהיינו אבן שתיה, אבל בדם דבעי על פני הכפורת במאי הוי זה על פני הכפורת, דעל אויר ל"ש למימר דאית ליה דין מקום המקודש, וצ"ע.

ובעצם הענין שבבית שני לא היה ארון, הא קיימא לן דהארון היה במחילה בהר הבית, כדאיתא במשנה דהיה בדיר העצים, וצריך לומר דהואיל והיה במקום שאינו מקודש, דהרי מחילות לא נתקדשו, לכן נחשב שלא היה שם ארון.

דמקדש שני דלא הוו ארון וכפורת, ה"נ דלא עביד הזאות אמר רבה בר עולא, אמר קרא: וכפר את מקדש הקודש, מקום המקודש לקודש.

כתב רבינו הגרי"ז דמשמע דלרבנן דאל לאו דוקא ניחא אף בלא ארון וכפורת, וצ"ע דהא בעינן הזאה כנגד הכפרת, וגם בעינן בשיעור טפח הסמוך לו, ואיך תסגי לרבנן בלא ארון וכפורת, וכן צ"ע במסקנא דמשני וכפר את מקדש הקודש מקום המקודש לקודש דכ"ז ניחא על